

VAIDA ASAKAVIČIŪTĖ

Vilniaus pedagoginis universitetas

GYVENIMO APOLOGIJA NIETZSCHES FILOSOFIJOJE

Apologia of Life in Nietzsche's Philosophy

SUMMARY

The article is intended to discussion of life apologia of important non-classical philosopher Friedrich Nietzsche. The leading attention is focussed on various connotations of the notion of „life“, of its origins and historical metamorphoses in development of ideas of non-classical philosophy. Appealing to fundamental texts of Nietzsche the author highlights some functions of the term „life“ in the whole of standpoints of the philosopher and exhibits basic aspects of its interpretation. In the article the author pays particular attention to relations of life, as unique existential experience that is heavily defined with words, with the rationalistic mind celebrated by the classical metaphysical philosophy. At the end of research is the Superman, one of central ideas of the conception of Nietzsche's philosophy, as a prophet of the new form of our life.

SANTRAUKA

Straipsnis skirtas įtakingo neklasikinės filosofijos šalininko Friedricho Nietzsches gyvenimo apologijos konceptui aptarti. Jame pagrindinis dėmesys sutelkiamas į įvairias sąvokos „gyvenimas“ konotacijas, jos ištakas ir istorines metamorfozes neklasikinės filosofijos idėjų raidoje. Remdamasi pamatiniais Nietzsches tektais autorė išryškina sąvokos *gyvenimas* vietą šio mąstytojo ontologinių požiūrių visumoje, atskleidžia pagrindinius jos interpretacijos aspektus. Ypatingas dėmesys skiriamas *gyvenimo* kaip sunkiai žodžiais apibrėžiamos unikalios egzistencinės patirties santykiams su klasikinės racionalistinės metafizinės filosofijos sureikšmintu protu. Tyrinėjimo pabaigoje glaustai analizuojama viena centrinė Nietzsches gyvenimo koncepcijos idėjų – Antžmogis kaip naujos gyvenimo formos skleidėjas.

RAKTAŽODŽIAI: *Gyvenimas*, Antžmogis, gyvenimo filosofija, moteris, *valia galiai*, tapšmas.

KEY WORDS: *Life*, *Superman*, non-classical philosophy, philosophy of life, woman, *will to power*, becoming.

GYVENIMAS – TAI AMORALI MOTERIS

Nietzsches filosofija buvo konstruojama iš „gyvenimo“ perspektyvos, savo veikale *Linksmasis mokslas* jis teigia, kad „gyvenimas tai moteris“²¹, taigi galima sakyti, kad jis filosofavo iš moters perspektyvos. Moteris Nietzschei buvo dar vienas fenomenas, kuris sunkiai pasiduoda racionaliai interpretacijai ir vienpusiškai filosofinei analizei. Moterų niekada negalima suprasti ir pažinti iki galo, ja niekada negalima pasitikėti, kartais jos būna „naikinančios valdovės“, o kartais jos žavingai silpnos ir trokštančios švelnumo. Galbūt dėl to, kad moteris yra pati sau iki galo nepažini ir nuspėjama. Juk ją, priešingai nei vyrus, valdo instinktas, o ne protas. Visgi Nietzsche dvi-prasmėškai leidžia suprasti, kad „moteriai nėra pasauly nieko, kas neįmanoma jai būtų“. Daugelis kritikų įsitikinę, kad Nietzsche slėpė antagonistinius, priešiškus jausmus moterims, ir kad dauguma jo replikų pagrindžia šia nuomone: „Geriau patekti į žmogžudžio rankas negu į aistringos moters svajones“. „Jei eini pas moteris, tai nepamiršk botago“. „Dar bičiulystei moterys nėra pribrendę; jos vis dar katės, paukščiai arba geriausiu atveju – tai karvės“ – skelbia Nietzsche Zaratusros lūpomis.²² Tačiau jis netraktavo moterų negatyviai. Tiksliau, anot Wickso, filosofo nuostata, kaip ir daugelio kitų problemų atžvilgiu, buvo daugiareikšmė ir kontekstuliai nepastovi, netgi vidujai prietaringa ir prieštaringa²³. Be to, kai kurie iš jo žinomų ir tariamai nepagarbių pastebėjimų apie moteris gali būti interpretuojami teigiamai būtent žvelgiant iš „gyvenimo“ koncepcijos perspektyvos. Tačiau ar šie pasakymai įkū-

nija ir paties mąstytojo asmeninį požiūrį? Pats Nietzsche nuo pat mažens, mirus tėvui Karlui Ludwigui Nietzschei, o netrukus ir jaunesniajam broliukui Josephui, buvo apsuptas moterų: motinos Franziskos, sesers Elisabethos bei senelės. Nuo pat mažens griežtas religinis moterų auklėjimas, vėliau nelaiminga kankinanti gyvenimo meilė Cosimai suformuoja Nietzsche sąmonėje labai savitą požiūrį į moterį. „Maniera, koku būdu iki šiol su manimi niekingai elgėsi mano motina ir sesuo, priveda mane prie neapsakomo siaubo; tai tikra velnio mašina, kuri yra nuolatinėje eigoje ir judesyje; ji neklįstančiu tikslumu stengiasi surasti momentą, kuriuo galima būtų mane sužeisti skaudžiausiai“.²⁴ Moteris turi išpūdingą gebėjimą keršyti. Bet – retoriškai klausia Nietzsche – argi galėtum patraukti moteris, kurios nelaikytume sugebančia panaudoti durklą prieš mus? – ar prieš save: tai tam tikru atveju būtų daug skaudesnis kerštas (kinų kerštas). Mes nevertiname to, kuris nei sugeba, nei yra linkęs keršyti.²⁵

Štai keletas citatų, kurias galima būtų interpretuoti grindžiant nyčišką gyvenimo prigimties ir moteriškosios prigimties tapatumo aspektą: „Mokslas pažeidžia visų tikrų moterų gėdos jausmą. Jos jaučiasi, tarsi tuo būtų norima pažvelgti joms po oda – dar blogiau, po rūbais ir papuošalais“. „Jei moteris turi polinkį į mokslą, tai paprastai yra sutrikusi jos lytinė sistema <..>“²⁶ Šios ir panašios idėjos gali būti suvokiamos tik ankščiau minėto teiginio – *gyvenimas yra moteris* – kontekste. Jeigu prisimintume, kad Nietzsche skelbė, jog „gyvenimas yra amora-

lus“, tuomet kai kurie iš jo komentaru apie moteris – tų, kurie moterims priskiria puolusios moralės savybes – tampa savaime tą idėją patvirtinančiais pastebėjimais, susijusiais su paties Nietzsches propaguojamomis amoraliomis gyvenimo vertybėmis. „Pasaulis yra be širdies“, „gyvenimas nesirūpina tokiais dalykais kaip teisingumas“ – rašo Nietzsche. Iš to seka, kad visa „realybė yra neutrali“, negalima prašyti moralinio pateisinimo arba bandyti pagrįsti gyvenime egzistuojančią kančią, blogį, neteisybes. Gyvenimo kaip amoralaus reiškinių supratimas Nietzsche priešpriešina rytietiškam budhistiniam ir vakarietiškam krikščioniškajam pasaulėvaizdžiui ir pasaulėjautai. Nietzsches pasaulis, „neturintis“ sąmoningumo, valdomas instinktų, nepasiduoda logikai, jį valdo atsitiktinumai, prievarta, smurtas. Žmonės, vedami interesų, dažnai yra linkę projektuoti savo vertinimus (pozityvius ir negatyvius) į gyvenimo reiškinius. Taip yra sukuriama vertė gyvenimui, tačiau: „tiesa yra viena – gyvenimo vertė negali būti nustatyta“. Vertybės neįeina į gyvenimo šerdį, nes „gyvenimas, gamta, istorija „ne moralūs““²⁷, jie iš esmės objektyviai funkcionuoja *anapus gėrio ir blogio*, anapus teisės ir teisingumo: „kalbėti apie „teisėtą“ ir „neteisėtą“ kaip apie dalykus *pačius savaime* nėra prasmės <...> kadanigi gyvenimas iš esmės, tai yra savo pagrindinėmis funkcijomis, nuolat ižeidinėja, prievartauja, išnaudoja, naikina – jis visai neišivaizduojamas be šių bruožų“²⁸. Tokiame pasaulyje, Nietzsches žodžiais tariant, „viskas yra leistina“ ir „visas yra įmanoma“. Taikus pasaulis be skausmo arba „rojus“ – buvo daugelio socialistų, utilitaristų bei krikščionių idealas, to sie-

kė ir Schopenhaueris. Tačiau toks modelis prieštarauja tikrajai gyvenimo prigimčiai. „Mes žinome, jog pasaulis, kuriame gyvename, yra nedieviškas, nemoralus ir „nežmoniškas“ – mes perdėm ilgai aiškinomės jį klaidingai ir melagingai.“²⁹

Nors veikale *Tragedijos gimimas* ir klesti vyriškieji priešiško energijų pradai – Apolonas ir Dionisas, bet Nietzsche čia mini Medūzos ir Helenės iš Trojos moteriškuosius įvaizdžius³⁰. Nietzsches Puikioji Helėnė tarsi keičia Apolono simbolį, ji yra glbojanti gamtos – motinos – moteris įsikūnijimas, kuri žymi gyvenime slypintį pastovumą, grožį, saiką. Norėdamas pavaizduoti jėgą, priešingą šiai pozityviai moteriškajai jėgai, kaip pastebi Wicksas, Nietzsche bauginančią Dioniso jėgą pakeičia atitinkamu moteriškuoju įvaizdžiu – Medūza, kuri kiekvieną ją palietusį paverčia akmeniu.³¹ Gyvenimo realybė, kaip dviejų priešingybių išraiška, atitinkamai gali būti švelni ir žavinga kaip Helėnė bei žiauri ir laukinė kaip Medūza. Gal tai ir yra, anot Nietzsches, didžiausias gyvenimo žavesys: „jį gaubia auksu siuvinėtas gražių galimybių šydas – žadantis, besipriešinantis, gėdingas, pašaipus, užjaučiantis, gundantis“.³² Kalbant metaforiškai, Nietzsche išimylėjo Helenės gražųjį veidą – gyvenimą, sklidiną grožio, harmonijos, nors skausmingai pripažino, kad iš tikrųjų jis tėra Medūza, kurios kaukė slepia beausmę, šaltą, kovojančią gyvenimo pusę.

Analizuodamas gyvenimo prigimtį Nietzsche ieškojo pradmens, kuriuo galėtų pagrįsti tokią priešišką, amoralų gyvenimo proveržių raidą. Paskatintas Schopenhauerio išvalgos, kad tikrovės esmė tėra nuolatinis nepalaujamas

„troškimas“, Nietzsche transformuoja šį požiūrį ir pagrindžia gyvenimo nuolatinį vyksmą kaip troškimą valdžios ir galios: „Kur gyvastį aptikti pavyko, visur radau valdžios troškimą <...>, tik kur gyvybė, ten troškimas. Daug kas gyvenančiam brangiau nei už gyvybę pačią rodo; tačiau ir vertinime tam girdėt tik vienas balsas – valdžios troškimas.“³³ Kiekviena gyva būtybė trokšta parodyti savo galią ir jėgą, taip ir patys gyvenimo tapsmai yra vedami troškimo valdyti – tai potraukis augti, kaupti jėgas, plėstis. *Valios galios troškimas* – tai nepasotinamas postūmis link visada didėjančių horizontų, vis didesnės valdžios bei vis tvirtesnio išsitvirtinimo: „išties sakau jums tiesiai nei gėrio ir nei blogio, kurie būt amžinai neegzistuoja. Gyvenimas patsai save įveikti vis turi“.³⁴

Taigi gyvenimas, valdomas prigimtinio troškimo didėti ir plėstis, egzistuoja *anapus gėrio ir blogio*. *Amoralus* pasaulis nėra pasaulis prieš moralę – tai pasaulis virš jos. Iš to seka, kad Nietzsches *amoralumo* arba *nemoralumo* sąvoka nėra tapati *antimoralumo* idėjai, nes šiuo atžvilgiu reikėtų Nietzsches gyvenimą interpretuoti vienprasmėms – tik kaip kupiną priešišku, neteisingu ir žiauriu valios galios jėgų.

Skelbdamas *amoraliją*, kovojančią, gyvenimo prigimties interpretaciją Nietzsche ieškojo galimybių šią *gyvenimo* idėją „įkūnyti“. Wicksas išvelgia, kad ten, kur Nietzsche kalba apie „gyvenimą“, religija kalba apie „Dievą“, ir ten kur kalbama apie „Dievo sūnų“, ten Nietzsche kalba apie „Antžmogį“³⁵. Dievas siunčia savo Sūnų Jėzų Kristų, kad paskelbtų atpirkimo, prisikėlimo ir amžinojo gyvenimo viltį. Nietzsches gyvenimo koncepcij

joje išskyla daug įvairių simbolių, metaforų, analogijų ir personažų, vienu svarbiausių tampa Antžmogis, naujos gyvenimo „formos“ skeleidėjas, kurio atėjimą skelbia Zaratustra. Antžmogis tampa ne tik naujo gyvenimo pranašu, bet ir šio gyvenimo „išsikūnijimu“.

Levas Šestovas savo interpretacijoje, analizuodamas Antžmogio paveikslą, klausia: „Ar sukurtos antžmogio savybės gali apsaugoti žmogų nuo nelaimių, nuo užgriūvančių klausimų apie gyvenimo prasmę, tikslą, apie žmogaus vietą žemėje“.³⁶ Taigi, ar Antžmogio idėja gali atverti gyvenimo slėpinį ir suteikti atsakymus į egzistencinius klausimus?

Nietzsches Antžmogio idėja ankstyvuosiuose jo kūriniuose atvirai nepateikiama iki veikalo *Taip kalbėjo Zaratustra*. Šis poetinis kūrinys yra svarbiausias švyturys ir kelrodis Nietzsches filosofinio mąstymo labirintuose. Nepakartojamas kūrinys, kurio analogija vargu ar galėtų būti surasta pasaulinėje literatūroje – taip teigiama apie šią knygą. Per visą savo ilgą kūrybos laikotarpį Nietzsche palaikė ir žavėjosi keliais didvyriais, iš kurių pirmiausia reikėtų paminėti Richardą Wagnerį, kurį jis net vadino savo tėvu, titulavo „filosofijos šventuoju“, ir Schopenhauerį. Jų keliamos problemos ir išvalgos ankstyvuojų kūrybos laikotarpiu klojo Nietzsches filosofavimo pagrindus, idėjų kryptį ir minčių raišką. Kai Nietzsche nustojo idealizuoti Schopenhauerį ir Wagnerį, jis iš principo teoriškai sukūrė savo paties herojų – Antžmogį, kuris gali simbolizuoti Nietzsches pastangų sukurti savo paties *superasmens* kulminaciją. „Kaip didis žmogus – aš visada matau tik savo idealo aktorių“³⁷ – rašo Nietzsche.

Nietzsches Antžmogio idėja kritikų ir interpretatorių buvo analizuojama ir vertinama skirtingai, netgi prieštaringai ir nenuosekliai: kaip nesuvokiamas siekiamybės idealas, kaip faktiškai artėjanti realybė, kaip visiškai neapibrėžta objektyvi būtybė – Dievo pakaitalas, kaip subjektyvi žmogiška būtybė, kaip būtybė destruktvyvi, brutali ir negailestinga ir kaip geranoriška, „kylanti“ lyg ryto žara ir nešanti vėjelio dvelksmą.

Žvelgiant į šių interpretacijų įvairovę, viena aišku: Nietzsches Antžmogis atstovauja naujam, iš esmės ligi tol žmogaus sąmonėje nereflektuotam fenomenui – naujai būčiai, t.y. naujai gyvenimo „formai“, kuri geba savyje suvienyti visus, atrodytų, tarpusavyje prieštaraujančius polius: tragiškumą ir optimizmą, skausmą ir juoką, visuotinumą ir individualumą, mirtį ir atgimimą. Pats Nietzsche veikale *Štai taip Zararustra kalbėjo Antžmogį* prilygina jūrai, „žaibuli iš juodo debesies“, tai viršūnė viso, ką žmogus pasiekti gali. Antžmogio atėjimo akivaizdoje Zararustra įvertina laimę, protą, dorybes, teisingumą, užuojautą, visa tai, kas žlugdo, skaldo gyvenimą, ką žmogus privalo įveikti. Antžmogis – tai griausminga kova ir laisva kūryba, žiaurumas ir meilė, tikslas ir jo išsipildymas. Galbūt todėl jis *Zararustroje* neatsako į klausimą, kas gi jis iš tiesų yra – pažadantis ar įvykdantis, užgrobiančias ar paveldintis, nešantis mirtį ar atgimimą, išlaisvintojas ar tramdytojas, nes žino, kad „jis nėra nei viena, nei kita, o tiek viena, tiek kita *vienu metu*“. Šis Nietzsches filosofinės egzistencinės problematikos dviprasmiškumas yra būdingas ir paties mąstytojo santykiui su laiku. Löwitho teigimu, jis yra iš „šiandienos ir praeities“, taip pat

iš „rytojaus ir ateities“. Jo konstruojama „gyvenimo“ filosofija kartu yra tiek „krikščioniškojo pasaulio istorijos fragmentas“, tiek graikiškos priešistorės rudimentas“. ³⁸ Nietzsches Antžmogis taip pat yra antlaikiška būtybė, kuri įveikia laiką ir sujungia praeitį, dabartį ir ateitį į nuolatinį amžinąjį tapsmą.

Vokiečių mąstytojas, apibrėždamas Antžmogio savybes, modifikuoja tam tikras žmogiškosios būtybės formas, kurios apima ne tik dvasines žmogaus būsenas, t.y. individo vidinius norus ir siekius, jo jausmus bei mąstymą, bet ir fizinę sveikatos stiprybę. Gyvenimas yra užgaulus ir sunaikina viską, kas neprišitaiko, kas yra silpnas. Nietzsche smerkia ne tik dvasiškai sugedusius, bet ir fiziškai paliegiusius, ligotus žmones. Nepriekaištingai sveiko ir atletiška išlavinto kūno formos mąstytojui tampa tvirtu pagrindu galingos kūrybinės dvasios raiškai. Akivaizdu, kad Nietzsche čia remiasi aukščiausiomis psichologinėmis, fiziologinėmis ir biologinėmis žmogiškosiomis galiomis, kurios tampa siekiamybe ir iššūkiu. Iškeliamas naujas *žemiškojo gyvenimo idealas: būti Antžmogiu, kupinu fizinės sveikatos ir dvasinės pilnatvės*. Akivaizdu, kad šiame paliepime slypi graikų dievų charakterio ypatybės. Antžmogis – aristokratinės prigimties atstovas – yra graikiškosios fizinės sveikatos įkūnijimas ir kartu didvyriškas dvasinės stiprybės įkvėpėjas. Ši būtybė turi nepaprastą *valios galią* stiprybę – tokia, kuri, palyginti su eiliniaisiais žmonėmis, kokybiškai skiriasi savo sąmoningumo ir valdingumo laipsniu. Jis savyje sujungia susiskaidytą žmogiškąją prigimtį ir suteikia žmogiškajai būčiai vientisumą.

Kaip nihilizmą įveikianti filosofinė koncepcija, Antžmogio idėja tiesiogiai neturi socialinės ir politinės prasmės, bet netiesiogiai ji sukonkretinama Nietzsche istoriniuose svarstymuose apie iškilų „išskirtinį žmogų“, atstovaujantį patį *Gyvenimą*. Jis paneigia būties kaip idėjos egzistavimą ir yra naujos regimosios būties ir gyvenimo formos įtvirtintojas. Žiūrėti į antžmogiškosios būtybės akis reiškia žiūrėti į gyvenimo akis, būti Nietzsche antžmogiui reiškia būti pačiu autentišku gyvenimu, kuris yra sklidinas *valios galios* energijos. Trykšdamas gyvybe, Antžmogis įkūnija gyvybę, kupiną iššūkių, kančios ir džiaugsmo. Jis gyvena pagal absoliutų, kategoriškai besąlygišką *Sakyk „taip“ gyvenimui* imperatyvą. Gyventi – reiškia būti kariu, „reiškia nuolat stumti nuo savęs tai, kam laikas mirti; gyventi – reiškia: būti žiauriam ir negailestingam viskam, kas mušyse silpsta ir sensta <...>“.³⁹

Turime pripažinti: abejinga ir moteriškai žiauri Nietzsche gyvenimo prigimtis yra išpūdinga, nes ji visada atsinaujina ir galiausiai keliauja į niekur. Tokia Nietzsche gyvenimo prigimties interpretacija, kurioje klesti prieštaravimai, nežinomybė, kova, skausmas, galia atrodo bauginančiai ir gąsdinančiai, tačiau akivaizdu, kad taip Nietzsche bando atverti žmonėms akis, suteikti jiems pasitikėjimo savimi, sutraukti iliuzinius gyvenimo šydus. Mąstytojas ragina realistiškai priimti gyvenimą: „gyvenimas – vien rizika, vien tik pavojai, žaidimas mirtimi kauliukais“.⁴⁰ Gyvenimas nėra nei teisingas, nei galestingas: reikia išmokyti mylėti savo likimą, išmokyti sakyti „taip“, kuris turi būti stipresnis už visus „ne“ ir „galbūt“ esant net ir tokioms be-

kompromisinėms ir vilčių neteikiančioms sąlygoms. Ne! Gyvenimas manęs neapvylė! – skelbia mąstytojas. – Priešingai, metai po metų jis atrodo vis tikresnis, geidžiamesnis ir paslaptingesnis – nuo tos dienos, kai mane aplankė didžioji išlaisvintoji mintis, kad gyvenimas gali būti pažinimo siekiančiojo eksperimentas, – o ne pareiga, ne žiauri lemtis, ne apgaulė.⁴¹

Gyvenimo filosofijos ideologas skelbia *amor fati* – meilę gyvenimui, – kad ir koks sunkus ar bauginančiai nepažinus jis bebūtų, reikia sugebėti gyventi džiugiai. Nietzsche siūlo vadovautis besąlyginiu nuolatiniu egzistencinio *teigimo* principu. Tai žmogų išlaisvinanti ir aukštinanti galimybė. Gyvenimo teigimas – tai yra *laisvė*, kuri gimdo kūrybos *galimybę*. Nietzsche pagrindžia žmogiškąją egzistenciją estetiniu argumentu. Pasak mąstytojo, sau patiems galime jausti didžiausią pagarbą tik kaip galimi meno kūriniai, „nes tik kaip estetinis fenomenas gyvenimas ir pasaulis susilaukia amžino pateisinimo“. Gyvenimas Nietzschei, kuris kupinas *valios galiai* energijos, sugebantis įveikti savyje slypintį tragiškumą ir prieštaravimus, nuolat skleidžiasi naujomis perspektyvomis ir spalvomis. Todėl mąstytojas jį prilygina meno kūriniumi, kurio pagrindinis kūrėjas – pats žmogus: „<...> mes norime būti savo gyvenimo poetai, ir pirmiausia – smulkmenose bei kasdienybėje“.⁴²

Estetinis gyvenimo ir egzistencijos pagrindimas gražina mus prie naivaus pasaulio požiūrio, kur mes dar kartą tampame vaikais ir kur turime iš naujo pažvelgti į gyvenimą. Nietzschei tai reiškia išsilaisvinimą nuo socialinių suvaržymų, sąstingio, depresijos, griežtu-

mo, ribotos vaizduotės ir kaltės. Pasaulio moralinis požiūris, nukreiptas į moralinius įstatymus, reikalauja Visagalio Dievo idėjos, o iš estetiškos perspektyvos gyvenime nėra ir negali būti nieko stabilaus ir galutinio, toks „begalybės“ požiūris reikalauja stiprybės ugdyti savo valios stiprybę, stengiantis kiekvieną skausmą paversti atradimo skausmu.

Pats Nietzsche kviečia ne tik skaityti, bet „įsijausti“ į jo gyvenimo filosofijos koncepciją: čia esama išdidumo ir keršto, meilės ir nerimo, prieštaravimo ir „ankstyvo pavasario orų nepastovumo“. Ar gali skaitytojo protas tokią nepaliaujamą aforistinių minčių raišką ir kaitą užčiuopti ir suvokti tik protu? Nietzsches filosofiniai tekstai – tarsi

„gyvas“ kūrinys, jie „gyvena“ istoriniame laike ir yra neišvengiamai „pasmerkti“ naujiems perskaitymams ir interpretacijoms. Nietzsches „gyvenimo“ filosofija atsiveria skirtingai, priklausomai nuo konkretaus subjekto regėjimo taško, išgyvenimų ir perspektyvos. Galbūt dėl to taip sunku rasti vienpusišką jo gyvenimo interpretaciją, vieną nuomonę, vieną žvilgsnį.

Pažinimas Nietzschei – tai pats gyvenimas, ir mąstytojas reikalauja iš mūsų ne tiesiog „pažinti“ gyvenimą, o pažinti pačiu gyvenimu. Gyvenimas – tai pažinimo priemonė, – skelbia Nietzsche. Būtent taip tikriausiai ir reikia skaityti patį Nietzsche – pažinti ir suprasti jį pačiu savo gyvenimu.

IŠVADOS

Glaustai aptarę Nietzsches sąvoką „gyvenimas“, pirmiausia galime konstatuoti jos sąsajas su ankstesne neklasikinės filosofijos tradicija, iš kurios ji išsirutuliojo konfrontuojant su klasikinės Vakarų racionalistinės filosofijos principais. Antra vertus, per visus šio kontroversiško mąstytojo filosofinius tekstus kaip pagrindinė visa jungianti raudona gija driekiasi savita šios sąvokos interpretacija. Ji yra Nietzsches *gyvenimo* filosofijos šerdis, o jos tikslas – sukurti naują stilių gyvenimui, moralei, kūrybai. Ir pagaliau, iškeldamas pozityvius gyvenimo aspektus, šis gyvenimo filosofijos ideologas tarsi tapo žmonijos gydytoju, kadangi jo tragiško optimizmo patoso kupinos filosofijos tikslas – gaivinti nusilpusio dekadentiško gyvenimo jausmą.

Nietzschei imponavo moters paslaptingumas, nenuspėjamumas, jos dvivei-

diškumas, jautrumas ir žiaurumas. Vokiečių mąstytojas gyvenimo prigimtyje išvelgė *amoralią* moteriškąją prigimtį. Jam *gyvenimas* objektyviai egzistuoja *anapus gėrio ir blogio*. *Amoralus* pasaulis nėra pasaulis prieš moralę – tai pasaulis virš moralės. Iš to seka, kad visa „realybė yra neutrali“. Vertybės neįeina į gyvenimo šerdį. Gyvenimo kaip amoralaus reiškinio supratimas Nietzsche priešpriešina rytietiškam budhistiniam ir vakarietiškam krikščioniškam pasaulėvaizdžiui ir pasaulėjautai. Nietzsches pasaulis yra nedieviškas, nemoralus, „nežmoniškas“, neturintis sąmoningumo, valdomas tik instinktu, nepasiduodantis logikai. Nietzsche, analizuo-damas gyvenimo prigimtį, ieškojo prademens, kuriuo galėtų pagrįsti tokią priešišką, amoralų gyvenimo proveržių raidą. Paskatintas Schopenhauerio išval-

gos, kad tikrovės esmė tėra nuolatinis nepalaujamas „troškimas“, Nietzsche šį požiūrį transformuoja ir pagrindžia gyvenimo nuolatinį vyksmą kaip troškimą valdžios ir galios.

Ir pagaliau, Nietzsches Antžmogis, kurio atėjimą skelbia Zaratustra, tampa naujosios gyvenimo formos skleidėju ir „įkūnytoju“. Jis atstovauja naujam, iš esmės ligi šiol žmogaus sąmonėje nereflektuotam fenomenui – naujai būčiai, kuri geba savyje vienyti visus, atrodytų, tarpusavyje prieštaraujančius polius: tragiškumą ir optimizmą, skausmą ir juoką, visuotinumą ir individualumą, mirtį ir atgimimą. Jis paneigia būties kaip idėjos egzistavimą ir yra naujos regimosios būties bei gyvenimo formos įtvirtintojas. Žiūrėti į antžmogiškosios būtybės akis –

reiškia žiūrėti į gyvenimo akis, būti Nietzsches antžmogiū – reiškia būti pačiu autentišku gyvenimu, kuris yra sklindinas energijos, valios galios, gyvybės, skausmo. Antžmogis trykšta gyvybe, jis įkūnija gyvybę, kupiną iššūkių, kančios ir džiaugsmo, kūrybos. *Antžmogis* gyvena pagal absoliutų, kategoriškai besąlygišką *Sakyk „taip“ gyvenimui* imperatyvą. Mąstytojas skelbia *amor fati* – meilę gyvenimui, – kad ir koks sunkus ar bauginančiai nepažinus jis bebūtų, reikia sugebėti gyventi džiugiai. Nietzsche siūlo vadovautis besąlyginiu nuolatinu egzistencinio *teigimo* principu. Tai žmogų išlaisvinanti ir aukštinanti galimybė. Gyvenimo teigimas yra *laisvė*, kuri gimdo kūrybos *galimybę*. Nietzsche pagrindžia žmogiškąją egzistenciją estetiniu argumentu.

Literatūra ir nuorodos

²¹ Ten pat, p. 235.

²² Frydrichas Nyčė. Štai taip Zaratustra kalbėjo // Frydrichas Nyčė. *Rinktiniai raštai*. – Vilnius: Mintis, 1999, p. 63–74.

²³ Robert Wicks. *Nietzsche*. – Oxford: Oneworld Publications, 2007, p. 91.

²⁴ „Ecce Homo“ – nepublikuota citata, kaip manoma, buvo sąmoningai išbraukta Nietzsches sesers, po jo mirties. Pagal Ж. Гранье. *Ницше*. Пер. с фр. В. А. Чернышеваю – Москва: „Издательство АСТ“, Астрель, 2005, p. 16.

²⁵ Friedrich Nietzsche. *Linksmasis mokslas*. – Vilnius: Pradai, 1995, p. 101.

²⁶ Frydrichas Nyčė. Anapus gėrio ir blogio // Frydrichas Nyčė. *Rinktiniai raštai*. – Vilnius: Mintis, 1999, p. 379–381.

²⁷ Friedrich Nietzsche. *Linksmasis mokslas*. – Vilnius: Pradai, 1995, p. 242.

²⁸ Friedrich Nietzsche. *Apie moralės genealogiją*. – Vilnius: Pradai, 1996, p. 86.

²⁹ Friedrich Nietzsche. *Linksmasis mokslas*. – Vilnius: Pradai, 1995, p. 245.

³⁰ Friedrich Nietzsche. *Tragedijos gimimas* – Vilnius: Pradai, 1997, p. 42–45.

³¹ Robert Wicks. *Nietzsche* – Oxford: Oneworld Publications, 2007, p. 92.

³² Friedrich Nietzsche. *Linksmasis mokslas*. – Vilnius: Pradai, 1995, p. 235.

³³ Frydrichas Nyčė. Štai taip Zaratustra kalbėjo // Frydrichas Nyčė. *Rinktiniai raštai*. – Vilnius: Mintis, 1999, p. 117–118.

³⁴ Ten pat, p. 118.

³⁵ Robert Wicks. *Nietzsche*. – Oxford: Oneworld Publications, 2007, p. 82.

³⁶ Лев Шестов. *Добро в учении Толстого и Ницше*. – Москва, 1989, p. 121.

³⁷ Frydrichas Nyčė. Anapus gėrio ir blogio // Frydrichas Nyčė. *Rinktiniai raštai*. – Vilnius: Mintis, p. 375.

³⁸ Karl Löwith. *Von Hegel zu Nietzsche*. – Zürich: Europa Verlag, 1953, p. 208.

³⁹ Friedrich Nietzsche. *Linksmasis mokslas*. – Vilnius: Pradai, 1995, p. 76.

⁴⁰ Frydrichas Nyčė. Štai taip Zaratustra kalbėjo // Frydrichas Nyčė. *Rinktiniai raštai*. – Vilnius: Mintis, 1999, p. 117.

⁴¹ Friedrich Nietzsche. *Linksmasis mokslas*. – Vilnius: Pradai, 1995, p. 219–220.

⁴² Ten pat, p. 206.